

Introducció

El diccionari que el lector té a les mans recull terminologia relacionada amb els sectors veterinari i ramader, tal com queda reflectit en l'arbre de camp, l'estructura conceptual que ha guiat la selecció i la classificació dels termes i que precedeix el cos de l'obra. Així, aquest diccionari conté entrades de disciplines pròpies de la veterinària (fisiologia dels animals, patologies que els afecten, clínica animal i inspecció veterinària de granges i escorxadors) i d'altres àrees relacionades, com la genètica, la bromatologia i la ramaderia (cria i explotació, nutrició, tècniques reproductives, etnologia, morfologia, colors i particularitats dels animals, i sistemes d'identificació). La selecció de la nomenclatura i el tractament que s'ha donat a les entrades s'ha fet pensant en els seus destinataris, tant els professionals que treballen en activitats relacionades amb els animals (veterinaris, ramaders, enginyers agrícoles, personal de botigues d'animals, treballadors d'escorxadors, estudiants, etc.) com els mediadors lingüístics que necessiten una eina de consulta per a traduir, redactar i corregir textos d'aquests sectors d'especialitat.

S'hi ha recollit la terminologia relacionada amb els animals de granja: bestiar (vaques, cavalls, ases, mules, cabres, ovelles, porcs i conills) i aviram (gallines, galls dindis, faisans, ànecs, oques i guatilles); i amb els animals de companyia per excel·lència (els gossos i els gats). A més, també hi hem inclòs termes relacionats amb l'apicultura, per la tradició que l'explotació de les abelles té al nostre país. En queden exclosos els termes que fan referència a les mascotes exòtiques, l'explotació d'altres espècies que no són les tradicionals de granja (com ara estruços, peixos o marisc) i els animals de zoològic.

Com a criteri general, en aquest diccionari de naturalesa terminològica no s'inclouen els conceptes que no tenen vigència actualment, com el gran nombre d'instruments o les maneres de fer de la ramaderia tradicional que han quedat obsolets davant les modernes instal·lacions de cria i explotació d'animals, però sí que s'hi ha volgut recollir la riquesa lèxica pròpia d'un àmbit tan popular com la ramaderia, amb la voluntat de preservar-ne la diversitat denominativa. Així, al costat de les formes estàndard trobarem les variants dialectals que apareixen en el *Diccionari de la llengua catalana* de l'Institut d'Estudis Catalans, i també variants formals consolidades en l'ús, com ara variants ortogràfiques (*llorigar*, *llodrigar*), variants d'infixos (*sestear*, *sestar*), variants de sufixos (*abellaire*, *abeller -a*), articles lexicalitzats amb el radical (*esgüell*, *güell*) i metàtesi (*braol*, *bruel*; *castrar*, *crestar*).

Els criteris de selecció de la terminologia

La terminologia recollida en aquesta obra és el resultat de l'establiment previ de tot un seguit de criteris conceptuals de selecció que tot seguit donem a conèixer al lector.

Fisiologia

Tot i que, atesos els objectius del diccionari, la fisiologia animal no ha estat objecte de treball sistemàtic, sí hi té cabuda la terminologia bàsica relativa a l'aparell digestiu, la reproducció i l'endocrinologia, atesa la repercussió d'aquesta terminologia en les definicions de la resta d'àrees temàtiques. Així mateix, aquesta àrea dona entrada a la terminologia bàsica de l'etologia, tenint en compte la importància creixent de l'estudi dels comportaments animals.

Immunologia

Tenint en compte la importància de les malalties infeccioses, s'ha donat entrada als termes bàsics de la immunologia, així com a la terminologia relacionada amb la prevenció de les malalties i als diferents tipus de vacunes i mètodes preventius basats en els processos immunològics.

Fisiopatologia

Emmarcada en aquesta àrea temàtica, trobem la terminologia de les pertorbacions funcionals de l'organisme referida fonamentalment als signes, als símptomes, a les síndromes, als quadres clínics (*anorèxia, febre, cetosi, coma*) i a la patogènia. Així, s'hi inclouen les diferents disfuncions que pateix l'organisme animal (*meteorisme, simpaticotonia, tetània*) i les afeccions o malalties que no són d'origen infecciosos i que són degudes a un mal funcionament de l'organisme (*dilatació/torsió gàstrica aguda, laminitis, hipervitaminosi A, febre de la llet*). També s'hi inclouen els termes que indiquen augment o disminució de les constants orgàniques (*hiperadrenalisme, atonia, bradicàrdia*) i concentració anòmla de components o substàncies a la sang (*-citosi, -èmia*).

Dins de la patogènia tenen entrada els períodes del curs d'una malaltia (*crisi*), les característiques de les malalties (*agut -uda*), els canvis en el curs d'una malaltia (*recrudescència*), les maneres en què es pot presentar (*accés*) i les conseqüències que pot tenir (*xacra*).

Anatomia patològica i histopatologia

Pel que fa a l'anatomia patològica i la histopatologia, s'han inclòs els trastorns següents: els trastorns del desenvolupament de la pell i del teixit subcutani (*acantosi*), del sistema osteomuscular i el teixit connectiu (*amioplàsia, esclerosi*), de l'aparell locomotor, de l'ull, i dels òrgans i les glàndules (*artrosi, cataracta, cirrosi, adenomatosi*); els trastorns de la posició de les estructures orgàniques (*desplaçament, torsió*); els trastorns circulatoris, aplicables a la circulació sanguínia i a qualsevol líquid orgànic del cos, incloent-hi l'aire (*petèquia, edema, emfisema*); els dipòsits anormals (*litiasi*); les pigmentacions patològiques (*hemocromatosi*); la degeneració i la mort cel·lular (*degeneració hialina, apoptosi*); les inflamacions amb les inherents secrecions i acumula-

cions en els teixits i cavitats de materials orgànics purulents (-itis, *piomètria*), i els tumors i les neoplàsies benignes i malignes (-oma, *carcinoma*), a més de la regeneració i la reparació (*angiogènesi*, *cicatriu*).

Agents patògens

En aquesta àrea tenen cabuda termes específics de virologia, bacteriologia, micologia i parasitologia, sense donar entrada, però, als que serien propis d'un diccionari de biologia general.

Virologia

S'han recollit les principals famílies de virus que afecten els animals i, de cada família, els gèneres coneguts i ben definits, sense consignar-ne els subgèneres ni les subfamílies.

Així mateix, s'han tractat per la seva singularitat els principals processos de reproducció i transferència de material.

Bacteriologia

S'han inclòs els bacteris que afecten els animals, i de cada bacteri, la seva família i el seu gènere (excloent-ne els ordres, els subordres i les tribus). El nom científic que denomina l'espècie es recull a la nota del gènere al qual pertany, i entre parèntesis s'indica a quin animal afecta i la malaltia que causa.

També s'ha donat cabuda als termes emprats per a delimitar la classificació dels bacteris, ja que poden ser útils per al veterinari a l'hora d'establir quin tipus de bacteri és el causant d'una determinada malaltia (*bacil*, *gramnegatiu -iva*).

Micologia

Aquesta àrea temàtica inclou únicament els fongs que resulten patògens per als animals, i amb aquesta finalitat s'ha entrat la classe i el gènere de cada fong patògen. El nom científic que denomina l'espècie es recull a la nota del gènere al qual pertany, i entre parèntesis s'indica a quin animal afecta i la malaltia que causa. També inclou termes específics de l'àrea emprats a l'hora de definir els fongs.

Parasitologia

En el cas dels paràsits que afecten els animals, a diferència del criteri pres en treballar els apartats anteriors, no s'ha optat per incloure únicament dos dels tàxons que els classifiquen, sobretot perquè hi ha diferents tipus d'organismes que poden ser paràsits i és difícil establir un criteri d'inclusió sistemàtic d'un determinat grup taxonòmic, ja que es pot donar el cas que d'un tipus d'organisme paràsit el més rellevant sigui l'ordre, i d'un altre, en canvi, la família. Amb tot, s'han recopilat els grups d'organismes principals que provoquen les malalties parasitàries i les seves principals subclassificacions o els individus més representatius. També en aquest cas, el nom científic que denomina l'espècie es recull a la nota del gènere al qual pertany, i entre parèntesis s'indica a quin animal afecta i la malaltia que causa.

Així mateix s'han tractat les fases evolutives dels paràsits, la tipologia, i els seus processos, relacions i períodes, ja que aquest tipus de terminologia és la que el lector trobarà en llegir les definicions.

Epidemiologia

S'inclouen els termes bàsics i indispensables d'aquesta disciplina relacionats amb la presentació, l'extensió, la difusió i el control de les malalties. S'han exclòs volgudament tots els termes d'estadística.

Malalties

Per a la selecció de la nomenclatura corresponent a les malalties s'han tingut en compte les més conegudes mundialment, les que es troben als Països Catalans o tenen risc de presentar-s'hi, i totes les de declaració obligatòria de l'OIE, l'Oficina Internacional d'Epizooties, organisme que té per missió estudiar, informar i establir normatives internacionals en matèria de malalties transmissibles amb la finalitat d'evitar-ne la difusió. D'aquesta forma, en aquesta àrea s'ha donat entrada a malalties infeccioses, a malalties hereditàries i a traumatismes. Algunes de les malalties infeccioses són zoonosis i s'ha tingut especial cura en entrar-les per la transcendència que tenen en la salut pública. Les malalties infeccioses entrades corresponen a malalties víriques, a malalties bacterianes, a micosis i a malalties parasitàries.

Clínica

Pel que fa a la terminologia referida a la clínica animal, no s'han tractat les branques de la medicina no significatives en la medicina veterinària i s'han considerat les especialitats reglades universitàriament, com és el cas de l'obstetrícia. Dins la clínica, donem cabuda a termes relacionats amb la terapèutica, la propedèutica i la diagnosi.

La terapèutica inclou la terminologia relacionada amb la medicació (fàrmacs o agents amb unes propietats determinades, formes farmacèutiques, teràpies basades en l'administració de medicaments, aparells i instruments usats per a administrar-los, i vies d'administració); amb la cirurgia (operacions quirúrgiques i operacions complementàries, estris i material utilitzat en les operacions quirúrgiques), i amb altres tipus de teràpies (teràpies aplicables en veterinària que no són ni a base de medicació ni quirúrgiques). Els fàrmacs pròpiament —que de fet són productes químics— no tenen entrada pròpia i se'n citen alguns exemples a la nota de les entrades d'algunes accions terapèutiques.

La propedèutica i la diagnosi inclou les tècniques de diagnosi, les mostres que s'extreuen per fer diagnosi, les preparacions que contenen cultius que s'inoculen per fer una diagnosi, els sons produïts per pressió sobre determinades parts del cos en fer una diagnosi i les eines que s'hi empenen.

Producció animal

Dins d'aquesta àrea temàtica, s'hi han inclòs les diferents especialitats zotècniques i el nom dels animals segons l'espècie, l'edat, l'aptitud i les agrupacions (*ovella*, *garraf*, *polleta*, *arment*). Pel que fa als tàxons en què es classi-

fiquen els animals que són objecte de treball en aquest diccionari, s'han entrat la classe, l'ordre, la família, la subfamília (en el cas que n'hi hagi) i l'espècie, i s'han exclòs les taxonomies obsoletes i els subordres. Així mateix, cal dir que el lector trobarà els tàxons esmentats (*equins*) però no pas els individus que els formen (*equí*). Pel que fa als adjectius, es recullen els que es refereixen a animals adults i a subfamílies (*equí -ina*).

No s'han tractat els termes formats per l'arrel i el sufix *-ada*, *-am* o *-um*, que signifiquen "conjunt o ramat de...", propis del lèxic general (*vedellada*, *conillam*, *anyellada*), mentre que s'han mantingut els termes amb el significat de col·lectiu que no estan formats a partir d'aquests sufixos (*arment*).

La terminologia que fa referència als crits i els sons que emeten els animals té entrada en aquesta àrea a partir de la forma substantiva, i no pas del verb (*esguíell*; no *esguíellar*).

S'han inclòs també les principals denominacions d'instal·lacions, maquinària i estris usats en les explotacions ramaderes (*mànega de maneig*, *tirapeu*, *robot munyidor*) i dels professionals que hi treballen (*tractant*, *apicultor -a*). Pel que fa als productes que s'obtenen dels animals, s'han recollit exclusivament els que són part de la fisiologia animal i que el ramader transforma *in situ*, els quals generalment no són destinats a la venda sinó a la reutilització dins de la mateixa explotació agropecuària. Així, hi queden inclosos els diferents tipus de fems, i en queden exclosos, per exemple, els productes lactis.

Finalment, també han tingut entrada en aquesta àrea temàtica els termes usats en les operacions de maneig i els que fan referència als índexs productius i als sistemes de producció (*eixugar*, *índex de fecunditat*, *estabulació lliure*).

Nutrició i alimentació

Una part important de la ramaderia tradicional és la que fa referència a la pastura del bestiar. En aquest àmbit, s'han inclòs termes relacionats amb els prats i la interacció del bestiar amb els prats, i amb les diferents menes de pasturatges (*prada*, *càrrega ramadera*, *pasturatge racionat*).

El diccionari també recull els diferents grups de nutrients necessaris per al desenvolupament de l'organisme animal, obtinguts a partir dels aliments: aigua, vitamines, minerals, glúcids, proteïnes (els aminoàcids essencials) i lípids (els àcids grassos essencials).

Pel que fa als aliments, s'han recollit els que han sofert manipulació humana, com ara els diversos tipus de pinso i els ingredients inclosos en els pinsos, com el farratge deshidratat, les farines i els additius (*pinso d'iniciació*, *tortó de soia*, *alfals deshidratat*, *farina de peix*, *aglomerant*). Dels que no han sofert manipulació humana, s'han mantingut els aliments més usats en les explotacions ramaderes de Catalunya, tant les de ramaderia tradicional com les de ramaderia industrial. D'una banda, trobarem els aliments que consisteixen en tota la planta sencera, i que s'han recollit en forma de nota sota el terme *farratge*; i, d'una altra, els que consisteixen en una part de la planta i que tenen entrada pròpia en el diccionari, atès que es pot considerar que

han sofert un procés de manipulació pel fet que, en recol·lectar la planta, ha calgut separar-ne les parts aprofitables de les no aprofitables pel bestiar. Així, per exemple, del blat, el bestiar en consumeix el gra, i per tant l'entrada que conté aquest diccionari és *gra de blat*.

S'inclou també la terminologia referent a les tècniques de racionament del bestiar, com ara les anàlisis de Van Soest i de Weende (*energia digerible, fibra bruta*) i les principals tècniques, operacions i màquines usades en l'alimentació dels animals (*ensitjament, extrusió, melassadora*).

Reproducció i tècniques reproductives

S'han inclòs els termes bàsics d'aquesta àrea i els relacionats amb la part de la reproducció i la fecundació dels animals en què intervé el veterinari o el granger enteses com a tècniques de producció animal: els mètodes de reproducció planificada i de fecundació artificial, i les tècniques reproductives incloses les de laboratori en què no es modifica la constitució genètica (*alimentació proovulatòria, dosi seminal, rentada de matriu, clonació*).

Genètica

S'han inclòs principalment termes de genètica quantitativa (*frequència gènica, intensitat de selecció*) i els més bàsics de genètica molecular que són aplicables en el món de la veterinària. No s'ha inclòs la terminologia genètica que seria més pròpia de la biologia que de la veterinària, com ara els elements i els mecanismes cel·lulars, ni els organismes que s'empren per a fer estudis genètics (*drossòfila*), ni terminologia que s'ha considerat massa específica, com per exemple les mutacions recessives (*angora*), que haurien implicat l'entrada d'una infinitat de caràcters recessius i els seus corresponents caràcters dominants.

Sistemes d'identificació

El diccionari recull la terminologia referent als tipus d'identificació dels animals de granja i els animals de companyia (*identificació oficial*), tant els mètodes tradicionals (*marcatge per incisions, tatuatge*) com els mètodes més moderns (*cròtal, microxip*).

Colors i particularitats

La selecció que s'ha fet de la terminologia referent als colors del pelatge o el plomatge dels animals inclou els adjectius que designen pròpiament els colors simples més freqüents, les formes o bé la distribució dels colors. Pel que fa a les particularitats del pelatge o del plomatge, es recullen els substantius que designen les diferents taques del cos dels animals, segons la grandària, la forma i el color.

Bromatologia

Aquesta àrea dóna cabuda a les operacions i els procediments a què són sotmesos els aliments, així com a les tècniques de conservació i a la terminologia referida a aspectes relacionats amb el seu control higiènic (*dessalatge, dessecació, pasteurització, autocontrol*).

També recull els additius aptes per al consum humà i els que, alhora, són aptes per al consum animal a través dels pinsos. Pel que fa als primers, tenen entrada els tipus genèrics previstos en les directives comunitàries, definits per a Espanya en el Reial decret 145/1997. Quant als segons, s'han considerat els additius per a pinsos inclosos en la classificació que apareix a l'Ordre ministerial del 23 de març de 1988 i a les modificacions subsegüents (*emulsionant*).

Inspecció veterinària

La terminologia referent a la inspecció veterinària queda reflectida en aquesta àrea temàtica a partir de la selecció dels termes essencials relacionats amb la inspecció veterinària pròpiament dita (*immobilització, estampillat*), els professionals que efectuen les inspeccions veterinàries (*veterinari -ària habilitat -ada, inspector -a oficial*), els documents administratius (*certificat sanitari oficial, llibre d'explotació ramadera*), i la terminologia pròpia de la legislació, especialment de la Unió Europea (*document d'identificació bovina, zona de vigilància*).

Quant a la inspecció en granges, s'inclouen els termes bàsics de control de moviment pecuari (*guia d'origen i sanitat pecuària*) i de qualificació sanitària d'explotacions (*explotació oficialment indemne*).

Pel que fa a la inspecció en escorxadors, s'han recollit els estats de la carn (*carn DFD, carn marbrenca*) i dels ous (*ou avariats, ou defectuosos*), les operacions realitzades als escorxadors i les peces obtingudes en l'especejament d'animals en el mateix escorxador (*falda, freixura*), atès que el veterinari controla que aquestes operacions (*carnització, plomada*) es realitzin correctament i en les condicions sanitàries adequades.

Animals de companyia

Atesa la necessitat de delimitar l'abast del diccionari, aquesta àrea temàtica recull únicament terminologia bàsica relacionada amb els gossos i els gats, que són socialment considerats els animals de companyia per excel·lència (*gatinada, morrió, gossera*). Donar cabuda a totes les mascotes que actualment es poden comprar en una botiga d'animals (hàmsters, cacaques, canaris, però també taràntules i serps, entre d'altres) hauria depassat, sens dubte, els objectius pretesos.

Annex d'Etnologia

Pel que fa al bestiar ramader i l'aviram, s'han entrat les races autòctones catalanes, fins i tot les extingides ([vaca] *marinera*, [ovella] *roja del Rosselló*), les races no autòctones però conegudes a Catalunya ([vaca] *xarolesa*, [cavall] *lipizzà*), i les més esteses mundialment ([cavall] *appaloosa*, [cabra] *caixmiriana*). Com a criteri general, no s'han entrat varietats d'una mateixa raça.

Quant als gossos, s'han recollit les races autòctones catalanes (*ca eivissenc, gos d'atura*) i les races estrangeres més conegudes a Catalunya (*pastor alemany, dog argentí, pit bull terrier*). Sobre gats, el lector trobarà les races naturals més conegudes a Catalunya (*abissini, Angora, siamès*), però no pas les subraces ni les races que s'han creat a partir de mutacions d'una raça originària.

Annex de Morfologia

S'han recollit les regions anatòmiques principals dels quadrúpedes i de l'aviram. També, termes que no són pròpiament regions anatòmiques però que formen part de l'aspecte extern característic dels animals (*banya*, *plomatge*). S'han desestimat els termes que s'han considerat massa específics (*punta de la natja*), els que designen les regions anatòmiques en relació a la base òssia (*metacarp*), els que no indiquen una part anatòmica concreta i són massa genèrics (*excreixència*), i les parts de la ploma (*canó*, *barbes*).

S'ha desestimat donar entrada als termes referents a l'anatomia animal, tot i que poden aparèixer citats en algunes definicions del diccionari, amb alguna excepció, com els termes estretament relacionats amb la fisiologia de la reproducció i les tècniques reproductives.

Els criteris terminològics

El TERMCAT ha revisat exhaustivament la terminologia catalana continguda en el diccionari, ha sistematitzat la informació de les definicions i les notes, i ha seleccionat i estudiat les formes neològiques que requerien la intervenció del Consell Supervisor, organisme que s'ocupa de l'estandardització de la terminologia catalana i que està constituït per membres designats per la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans i per membres del TERMCAT. Entre d'altres, ha tractat els casos que s'exposen en els epígrafs següents.

Denominacions de races

Aquesta àrea presenta una gran diversitat denominativa, amb un ús internacional establert i força arrelat i un alt grau d'implicació social. Així doncs, ha calgut establir uns criteris per a les formes vacil·lants i els manlleus que, a més, siguin aplicables a noves denominacions que puguin sorgir. En la *Sessió de normalització* organitzada amb un grup d'experts veterinaris, representants del món universitari i de la recerca, i professionals de diferents branques de la pràctica veterinària, el TERMCAT ha estudiat amb deteniment unes quatre-centes denominacions de races d'animals domèstics, que es poden agrupar en els blocs següents:

Denominacions formades amb gentilicis i noms propis

En general, s'aplica el criteri de recollir els noms propis i els gentilicis en la grafia adaptada, sempre que es documentin a les obres lexicogràfiques catalanes (*gallina de Bresse*, *cabra de Saanen*, *ase gascó*) o hagin estat adaptats per tradició (*vaca xarolesa*, *gallina de Cotxinxina*). En els altres casos, es respecta la forma original (*vaca d'Aberdeen-Angus*, *gos briard*).

La preposició "de" davant de nom propi s'elideix quan vincula el nom propi al nom genèric de raça (*ànec Aylesbury*) i es tendeix a mantenir-la quan vincula el nom propi amb un tret específic de la raça (*conill blanc d'Hotot*). Cal tenir en compte, però, que aquest criteri no queda reflectit en el diccionari, atesa la presentació formal d'aquesta àrea temàtica en forma d'annex (vegeu l'annex 1).

Les denominacions de races s'escriuen en minúscules i únicament mantenen la majúscula els noms propis que les constitueixen; en cas que s'elideixi el nom genèric de raça i el nom propi s'utilitzi com a genèric, s'escriu en minúscules: *gallina Prat*, una *prat*; *gos Chihuahua*, un *chihuahua*, *ovella Hampshire*, una *hampshire*). Aquesta reducció és especialment productiva en les races de gossos i gats més properes a la llengua general, en què la forma reduïda ha passat a ser l'única utilitzada.

Es respecta l'ordre dels mots propi del català en aquelles formes en què això sigui possible: *setter anglès*, *terrier de Yorkshire*; però les denominacions formades per un adjectiu i un nom estrangers mantenen l'ordre de la llengua original: *golden retriever*.

Manlleus descriptius

No s'ha considerat factible introduir una alternativa catalana a les denominacions estrangeres d'ús internacional: [ase] *mammoth jack americà*, [ovella] *milchschaf*. S'ha considerat adequat, però, de traduir els sintagmes que delimiten una variant d'una raça i que n'expressen una característica física: [vacca] *shorthorn de llet* per *Milking Shorthorn*.

Els manlleus mantenen la grafia original llevat que ja es recullin adaptats en les obres lexicogràfiques catalanes: *setter* (sense adaptar) però *bulldog* (anglès *bulldog*). No s'han mantingut les denominacions estrangeres que coexisteixen amb una de catalana (*malamut d'Alaska* en lloc de *Alaskan Malamute*) excepte en els casos en què la forma catalana no és una traducció literal de l'estrangera, o bé si es fa difícil d'identificar la forma catalana com a sinònim de l'estrangera: *llebrer rus* (terme principal) i *borzoi* (sinònim complementari).

Denominacions de malalties

Aquest diccionari recull un gran nombre de denominacions catalanes de malalties que fins ara no es documentaven en la nostra llengua (*malaltia de SMEDI*, *tremolor ovina*).

Davant la fluctuació en uns tres-cents termes en l'ús del sufix *-iasi* i *-osi*, el Consell Supervisor ha ratificat els principis establerts per l'Associació Mundial per al Progrés de la Parasitologia Veterinària a fi d'homogeneïtzar les denominacions de les malalties parasitàries, adoptats pel Consell de la Federació Mundial de Parasitòlegs. Fonamentalment el principi estableix que dels tres sufixos documentats per a formar els noms de malalties parasitàries (*-asi*, *-iasi* i *-osi*) únicament s'utilitzarà *-osi*, i que es reserva *-iasi* per a la designació de les malalties no parasitàries. El Consell Supervisor considera, però, que cal mantenir la designació antiga amb el sufix *-iasi* per a les malalties més conegudes que consten al *Diccionari de la llengua catalana* de l'Institut d'Estudis Catalans (*candidiasi/candidosi*), les quals, però, no són incloses en aquesta obra.

Mots creats a partir de formants grecs amb la lletra kappa

El Consell Supervisor del TERMCAT va estudiar la creació de termes amb els formants *cerato-* i *querato-* i va considerar que eren variants gràfiques igual-

ment adequades provinents del mateix ètim grec. Els termes creats amb *cerato-* segueixen les normes llatines de transcripció de mots grecs i, així, s'acorden amb la norma general catalana de manllevar els mots i formants grecs a través de la seva forma llatinitzada. Els termes creats amb *querato-*, en canvi, s'han fixat en l'ús especialitzat amb la forma paral·lela a les altres llengües, d'acord amb el criteri d'analogia formal i internacionalitat en terminologia. Si bé lingüísticament es consideraria més adequat el formant *cerato-* per fidelitat etimològica, es reconeix la tendència a l'ús especialitzat i a la fixació de termes amb la forma *querato-*. Així doncs, aquest criteri s'ha fet extensiu als termes formats a partir de formants grecs que inclouen la lletra *kappa*:

Quan la forma amb *c* es documenta al *Diccionari de la llengua catalana*, al *Diccionari enciclopèdic de medicina* o al *Gran diccionari de la llengua catalana*, però els especialistes la utilitzen amb *q*, s'han inclòs les dues (*ooquist* i *oocist*, *esporoquinet* i *esporocinet*). Si no es documenta en aquestes obres s'ha inclòs només la forma utilitzada pels especialistes (*queratosi*, *hiperqueratosi*).

Altres casos normalitzats

El Consell Supervisor ha procurat de fer una proposta catalana per als manlleus llevat dels que s'han considerat prou arrelats, els quals han estat adaptats ortogràficament si convenia.

- Manlleus que han estat adaptats a la grafia catalana (*trufa*, *prió*) o que s'han adoptat com a alternativa catalana (*grit*).
- Manlleus per als quals s'ha proposat una alternativa (*soia sencera* per *full fat soia*, *farina de gluten* per *gluten meal*, *masculinització gestacional* per *fremartinism*, *tremolor ovina* per *scrapie*, *cria podrida* per *loque*).
- Calcs d'altres llengües, considerats inadequats, per als quals es proposa una denominació (*preparació de la canal* per **feinejat*, *època de parts* per **paridora*, *curació* per **curat*).
- Neologismes que presentaven dubtes quant a la seva adequació formal o conceptual (*antiaglomerant*, *queiletiel·losi*).
- Reconsideració de termes normalitzats anteriorment (*tricomones*, que substitueix l'alternativa *tricomona*).

La forma de consulta

El corpus central del *Diccionari de veterinària* conté 5.337 termes catalans amb la seva categoria gramatical, la definició i les equivalències en castellà, francès i anglès, classificats alfabèticament però amb indicació temàtica de la branca de l'arbre de camp a què pertanyen. Molts dels articles disposen també de notes que proporcionen informació addicional, de tipus conceptual, lingüístic o terminològic.

Així mateix, el cos del diccionari va acompanyat de dos annexos que presenten la informació següent:

Annex d'Etnologia (451 denominacions)

La nomenclatura catalana s'hi presenta en forma de taula acompanyada d'equivalències en castellà, francès i anglès.

Cada espècie animal apareix en una taula diferent, ordenada alfabèticament per tal de facilitar la consulta de les dades. De tota manera, cadascuna de les races duu una indicació sobre la seva aptitud, en el cas dels cavalls, les vaques, les ovelles, les cabres i l'aviram; sobre el seu perfil, en el cas dels ases; sobre la seva funció, en el cas dels gossos; sobre la mida, en el cas dels conills, i sobre el pèl, en el cas dels gats. Només en el cas dels porcs no hi ha cap indicació, ja que aquest animal s'explota sempre per la seva carn. Pel que fa a les gallines, tot i que tenim coneixement que actualment només dues o tres races de gallines tenen una aptitud específica i que la majoria de races són ornamentals, hem mantingut la classificació tradicional per aptituds.

Les diferents taules van precedides d'un títol genèric corresponent a l'espècie tractada (*Vaques, Porcs, Conills*). Tenint en compte que es tracta de taules, per facilitar-ne la consulta s'ha optat per no repetir cada cop el nom genèric de l'espècie animal i elidir, quan escau, la preposició *de*, per tal de no carregar innecessàriament el text i evitar que sigui excessivament feixuc. Així doncs, en comptes de trobar les formes *vaca de Devon*, *vaca de Durham*, *vaca de Galloway*, *vaca retinta andalusa*, etc., el lector trobarà simplement *Devon*, *Durham*, *Galloway* i *retinta andalusa*, amb el benentès que s'ha elidit la forma genèrica *vaca* o *vaca de*.

Pel que fa a la supressió de la preposició *de* davant dels noms de raça que contenen un nom propi i a l'ús de majúscula en els que estan formats amb un topònim, vegeu l'apartat d'aquesta introducció dedicat als criteris terminològics.

Annex de Morfologia (213 denominacions)

En aquest annex, la terminologia també es presenta en forma de taula. Com en el cas anterior, la nomenclatura catalana va acompanyada d'equivalències en castellà, francès i anglès, i s'estructura en dos apartats: l'ún dedicat als quadrúpedes i l'altre a l'aviram.

Les denominacions catalanes

Tant en el corpus del diccionari com en els annexos i els índexs en les diferents llengües, els termes apareixen segons el seu ordre seqüencial (s'ha entrat *malaltia de Glässer*, i no *Glässer, malaltia de*) i segueixen l'ordenació alfabètica discontinua. Amb aquest sistema d'ordenació s'eviten interrupcions en els termes d'una sèrie, atès que els espais en blanc precedeixen els signes no alfabètics (principalment apòstrofs i guionets) i els signes no alfabètics precedeixen els signes alfabètics.

Els substantius es presenten en singular, llevat dels plurals lexicalitzats (*gotes* f pl, *fems* m pl), i amb la terminació femenina i el doble indicatiu de la categoria quan es tracta de noms de doble gènere (*veterinari* -ària m i f, *abellaire* m i f). Els adjectius, també en singular, es presenten amb la terminació femenina si en tenen (*asinf* -ina).

En el cas de les espècies animals, es tracten en dues entrades diferents el mascle i la femella adults, seguint el mateix criteri adoptat pel *Diccionari de la llengua catalana* de l'Institut d'Estudis Catalans. En canvi, per a les cries s'ha seguit el criteri general del diccionari explicat en el paràgraf anterior (*ca-brit -ida m i f*).

Sufixos

Tenen entrada en el diccionari els 46 sufixos catalans més operatius per a formar noms de malalties, de teràpies o d'instruments utilitzats per a fer un diagnòstic o per a guarir. La majoria pertanyen a les àrees d'anatomia patològica i histopatologia, fisiopatologia i clínica animal i són comuns a la medicina humana. S'ha convingut de donar entrada a les diferents formes sufixades i incloure a la nota els termes més bàsics i importants emprats pels veterinaris, amb el benentès que evidentment aquests sufixos es poden aplicar a qualsevol altra arrel que no aparegui a la nota per a formar altres termes. Així doncs, si el lector vol consultar el terme *radiografia*, no l'ha de buscar a la *r-* sinó a *-grafia*. La localització d'aquests termes se simplifica atès que l'usuari els pot trobar a l'índex català, on apareixen remesos al sufix corresponent.

En els casos de termes compostos formats amb un terme susceptible de ser inclòs a la nota d'un sufix, s'ha donat entrada pròpia al terme simple, a més d'incloure'l a la nota per tal de no trencar la família lèxica. També s'ha donat entrada pròpia als termes que tenien algun sinònim complementari susceptible de ser inclòs a la nota d'un sufix, en aquells casos en què haver-lo posat a la nota hauria suposat sacrificar un terme principal amb un pes específic considerable.

D'altra banda, aquest diccionari recull un bon nombre de termes referits a classes, ordres, famílies, gèneres, etc., de virus, bacteris, paràsits i fongs. Tot i que en el *Diccionari de la llengua catalana* de l'Institut d'Estudis Catalans o el *Gran diccionari de la llengua catalana* d'Enciclopèdia Catalana es documenten alguns d'aquests termes en minúscula i rodona, possiblement perquè es tracta de denominacions molt conegudes que han passat a la llengua general, s'ha cregut més coherent seguir les normes proposades per *The International Code of Virus Classification and Nomenclature* de l'ICTV (International Committee on Taxonomy of Virus) i *The International Code of Nomenclature of Bacteria* de l'ICSB (International Committee on Systematic Bacteriology) ja que hem de tenir en compte que el diccionari que tenim entre mans és un diccionari de terminologia científica que, des del punt de vista metodològic, ha de ser com més rigorosa i unívoca millor.

Així, doncs, pel que fa a la presentació formal de les classes, els ordres, les famílies i els gèneres de virus, bacteris, fongs i paràsits hem aplicat aquestes normes acceptades internacionalment, que recomanen el següent:

- a. Quan s'utilitzen les formes taxonòmiques en un context formal, els noms acceptats dels ordres, les famílies, les subfamílies i els gèneres de virus, bacteris, fongs i paràsits s'escriuen en cursiva i amb la primera lletra del nom en majúscula (per exemple, *Herpesviridae*, *Salmonella*).
- b. Els noms de les espècies s'escriuen en cursiva i amb la primera lletra de la primera paraula en majúscula. Les altres paraules no s'escriuen en ma-

júscula llevat que siguin noms propis o parts de noms propis (per exemple, *Murray River encephalitis virus*).

- c. En contextos formals, el nom del tàxon ha de precedir el terme de la unitat taxonòmica (per exemple, la família *Herpesviridae*, el gènere *Morbillivirus*).

Atès, doncs, que es tracta de denominacions internacionals i, per tant, idèntiques en totes les llengües, les fitxes d'aquest grup de termes tenen el camp d'equivalències buit.

Les relacions de sinonímia

Els termes considerats sinònims absoluts es remeten l'un a l'altre amb l'indicatiu *sin*. El sinònim que per ordre alfabètic apareix en primer lloc és el que duu tota la informació: definició, equivalències i nota, si n'hi ha.

En canvi, quan un dels sinònims s'ha considerat preferent (perquè l'altre té poc ús o perquè és lingüísticament menys adequat), la forma secundària s'ha remès a la principal amb l'abreviatura *veg*. En aquest cas, el sinònim principal és el que duu tota la informació, juntament amb la indicació dels seus sinònims complementaris (*gossera* —terme principal— i *canera* —sinònim complementari—). Solament les sigles mantenen les equivalències que els corresponen.

En els casos de termes sintagmàtics que contenen algun formant remès a un altre terme s'ha optat per fer la remissió només a l'article principal i no s'ha recollit el sinònim en la resta d'unitats terminològiques que el contenen (*tumor*, *sin. compl. tumoració; tumor nasal enzòtic*). El criteri per decidir quin terme es recull en les formes sintagmàtiques s'ha basat en les formes fixades per l'ús.

Les equivalències

Les equivalències en castellà, francès o anglès, quan n'hi ha més d'una, es presenten per ordre alfabètic discontinu.

Si s'ha documentat una equivalència anglesa com a forma pròpia de l'anglès britànic o de l'anglès americà, s'ha indicat amb els símbols que recomana l'ISO, [GB] o [US], respectivament, a excepció dels termes derivats o sintagmàtics, en què s'ha donat preferència a la forma britànica sense indicació de la procedència geogràfica.

- ex. anèmia
 en anaemia [GB]
 en anemia [US]

anèmia aplàstica
 en aplastic anaemia

En el cas de les equivalències dels termes referents a animals, si en castellà, en francès o en anglès hi ha diferències notables entre la forma femenina i la forma masculina, s'ha indicat amb [f] (femella) i [m] (mascle) a quin gènere fa referència cada equivalència.

- ex. cabrit -ida
fr chevette [f]
fr cheveau [m]

Quan un terme és més específic en català que en castellà, francès o anglès, s'ha afegit entre claudàtors una informació en la llengua de cada equivalència perquè el lector no catalanoparlant sàpiga en quin context ha d'utilitzar la forma catalana corresponent a aquell equivalent.

- ex. cabridada
es camada [de cabritos]
fr portée [de chevreaux]
en litter [of kids]

En canvi, quan un terme és més específic en alguna llengua d'equivalència que en català, s'ha afegit entre claudàtors una informació en català perquè el lector català sàpiga en quin context ha d'utilitzar l'equivalència.

- ex. deslletar
es desbecerrar [vedell]
es descabritar [cabrit]

No s'han inclòs les equivalències en castellà, francès o anglès que no han estat documentades per escrit o validades oralment pels especialistes, ni tampoc quan el concepte és inexistent en alguna d'aquestes llengües, com és el cas dels que són propis de la cultura catalana. El lector veurà que s'han deixat en blanc equivalents sobretot en els termes propis de la ramaderia, perquè és un àmbit molt tradicional i cada país té una climatologia, una geografia i uns costums diferents que donen lloc a uns estris i conceptes que no tenen equivalent en un altre indret.

Així mateix, s'ha constatat que hi ha la tendència internacional d'usar el nom de la raça en la llengua d'origen; per tant, no ha d'estranyar trobar, per exemple, formes espanyoles com a equivalents francesos i anglesos o a l'inrevés.

- ex. [vaca] morutxa
es morucha
fr morucha
en Morucha

L'únic cas en què s'ha intervingut en la forma de les equivalències del nom de les races és en les majúscules i minúscules. Així doncs, en espanyol i francès només apareixen en majúscula els topònims i els noms propis; la resta de casos s'han recollit en minúscula. En canvi, els equivalents anglesos sempre apareixen en majúscula, ja que així es recullen a les obres lexicogràfiques de referència.

L'àrea temàtica

A cada article s'indica l'àrea temàtica a què pertany el terme, seguint l'estructuració conceptual del diccionari que queda reflectida en l'arbre de camp.

Les definicions

Les definicions s'han adequat als objectius de divulgació pretesos i, per tant, s'hi han inclòs les informacions bàsiques i essencials que permeten diferenciar cada terme dels altres i expressament no hi figuren altres dades de caràcter científic o enciclopèdic, que depassarien els objectius divulgatius que vol tenir l'obra. De tota manera, al final del diccionari el lector pot trobar un important nombre d'obres bàsiques utilitzades per a l'elaboració d'aquest treball i que poden ampliar-ne molts aspectes.

Les notes

En l'apartat de nota s'ha inclòs, en alguns casos, informació d'interès lingüístic, terminològic, tècnic o enciclopèdic que no s'ha considerat adequat de recollir en cap dels altres apartats de l'entrada terminològica. Tal com s'ha explicat en diversos epígrafs d'aquesta introducció, en alguns casos aquest apartat dóna entrada a força quantitat de terminologia específica (aproximadament 1.200 termes) que, atesos els criteris establerts per a la selecció de la nomenclatura, no té entrada pròpia en el diccionari però que es troba degudament consignada en l'índex alfabètic català i, per tant, és fàcilment accessible.

Els índexs

Al final de l'obra es pot trobar un índex alfabètic en català i un per a cada llengua d'equivalència, que permet d'arribar al terme català i a la resta d'informacions a partir de la denominació castellana, francesa o anglesa.

Cal tenir present que aquest àmbit, sobretot el món de les malalties infeccioses i parasitàries, és un camp en què constantment es fan nous descobriments i on el que ahir era indiscutible avui passa a ser dubtós. Així doncs, és possible que algunes de les informacions contingudes en aquest diccionari esdevinguin obsoletes o poc precises en un període més o menys breu de temps.

Això mateix pot passar amb els termes referents a virus, bacteris, paràsits i fongs, ja que la classificació d'alguns grups taxonòmics està en constant revisió, a banda que no només hi ha una classificació taxonòmica i que molts autors i escoles fan servir la seva pròpia, cosa que genera una confusió i desgavell considerables. En aquest diccionari, no s'ha pretès donar cabuda a totes aquestes classificacions, sinó que s'ha triat la que s'ha considerat més àmpliament utilitzada i s'ha intentat aplicar amb coherència i sistematicitat.

En definitiva, volem expressar el nostre desig de millorar i actualitzar en un futur el diccionari terminològic que teniu a les mans amb tots els suggeriments que els usuaris ens facin arribar i amb la incorporació dels nous conceptes que vagin sorgint a l'entorn de la veterinària i la ramaderia.